

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СТРУКТУРНО- МОРФОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ В. Я. ПРОППА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДАНИХ ЯКІСНИХ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті обґрунтовуються перспективи та методологічні проблеми застосування структурно-морфологічного підходу В.Я. Проппа щодо інтерпретації текстів глибинних проблемно-орієнтованих інтерв'ю. Характеризуються сутність основних ідей В.Я. Проппа, які висвітлюються в його роботах «Історичні корені чарівної казки», «Морфологія казки» та «Російська казка», а також під час полеміки зі структуралістом К.Леві-Строссом. Висуваються аргументи щодо пошуку певних аналогій між текстами чарівних казок та текстів інтерв'ю, а саме: спорідненість у передачі системи цінностей, формування сприйняття тих чи інших персонажів як героїв чи антигероїв; особливості трансформації сюжетів при переказі наступними поколіннями; співзвучна казці сама побудова наративу; за чарівною канвою казки стоять обряди посвячення, що цілком реально існували та які ми знаходимо в казці зашифрованими у вигляді різних символів і образів (як це довів В.Я. Пропп у своїй роботі «Історичні корені чарівної казки»); усна традиція передачі інформації від покоління до покоління в усній історії і попервах у фольклорі. Обґрунтовується можливість створення на базі структурного-морфологічного підходу В.Я. Проппа нових алгоритмів для розробки комп'ютерних програм аналізу текстової інформації, яку було отримано в ході реалізації якісних досліджень.

Ключові слова: якісні дослідження, інтерпретація, морфологія казки.

Однією з проблем якісних досліджень у соціології є інтерпретація отриманих емпіричних даних. Аналізуючи масив текстів, ми стикаємося з необхідністю виявлення з усього багатосюжетного та багатобарвного поля текстового матеріалу певних типів, повторюваних форм і т.д. При цьому важливо не втратити при типологізації різноманіття, і за загальним не втратити унікальне, заради чого найчастіше й реалізуються якісні дослідження. Існує багато методів інтерпретації текстів, отриманих в ході здійснення якісних досліджень, наприклад, контент-аналіз [3; 12; 13], секвенц-аналіз [14; 15], дискурс-аналіз [16; 17], інтент-аналіз [11] та ін. Не применшуючи достоїнств кожного з цих методів, пропоную розглянути

перспективи та проблеми застосування в якісній соціології структурно-морфологічного підходу до аналізу текстів, розробленого В.Я. Проппом і реалізованого в його дослідженнях текстів чарівних казок.

Можливості застосування структурно-морфологічного підходу В.Я. Проппа до аналізу текстів інтерв'ю видаються неоднозначними і проблематичними, тому стаття має пошуковий характер, і націлена на те, щоб не тільки показати можливості застосування структурно-морфологічного підходу в якісній соціології, але й позначити пов'язані з цим методологічні проблеми.

«Морфологія казки» В. Я. Проппа

Основні ідеї В.Я. Проппа, які пов'язані з його підходом до аналізу текстів і, зокрема, текстів чарівних казок, викладені, перш за все, в його роботах «Історичні корені чарівної казки» [7], «Морфологія казки» [8] та «Російська казка» [9].

Розглянемо основні ідеї В.Я. Проппа, які були сформульовані щодо текстів чарівних казок і які, на мою думку, можуть бути адаптовані до аналізу текстів глибинних проблемно-орієнтованих інтерв'ю, отримуваних в ході якісних соціологічних досліджень. Пропоную виділити два основних моменти в концепції В.Я. Проппа для подальшої соціологічної інтерпретації: *перший* пов'язаний з особливостями композиції чарівної казки, яка, на думку В. Я. Проппа з точки зору структури є універсальною для всіх чарівних казок, *другий* - з розглядом казки як набору функцій дійових осіб. У цій послідовності й пропоную їх розглянути.

1. На думку В.Я.Проппа, чарівна казка має свої певні структурні та композиційні елементи, які повторюються від казки до казки. Це визначає можливість побудови моделі, яка відображає структуру всіх казок. Від казки до казки модель наповнюється різними символічними та смисловими елементами, образами, казковими барвами, різними «назвами» та «атрибутами», що визначає особливості кожного конкретного сюжету. Як основні композиційні елементи В.Я.Пропп виокремлює такі: ситуація підкресленого благополуччя, потім виникає ускладнення, що є зав'язкою, потім розвиток подій (зазвичай ключовим його моментом є пошуки героєм можливостей вирішення задачі, проблеми). Розвиток подій В.Я.Пропп називає «хід». Після цього – кульмінація (зазвичай це вирішення проблеми, перемога героя із

залученням чарівного помічника), а потім - розв'язка і щасливий кінець казки. Таким є «одиничний цикл» чарівної казки. Однак казка може піти на новий "виток циклу", якщо раптом виникне (або виявиться прихованим) ускладнення; це відбувається у разі неповного розв'язання проблеми, і тоді – новий «хід» казки. Так продовжується, поки проблеми не будуть вирішені до кінця (або усунені), і не встановиться повна гармонія - перемога добра та справедливості, гармонійних цінностей казки. В.Я Пропп виявив повторюваність, характерну для текстів чарівних казок (чарівні казки припускають наявність чарівного помічника, який допомагає головному герою боротися з силами зла).

Стосовно текстів інтерв'ю, що отримані в ході якісних соціологічних досліджень, виникають такі питання: шукати композицію та її ключові елементи в окремих наративах або в побудові біографічного наративного інтерв'ю в цілому? Виходити на кодування і опис у вигляді формул у межах інтерв'ю в цілому або на рівні окремих наративів? В.Я. Проппом на основі виявлення певних функцій здійснюється кодування та запис у вигляді певних формул, що відбивають морфологію казки, тому далі зупинимося детальніше на характеристиці функцій. Звернення В.Я.Проппа до аналізу функцій пов'язане з пошуком підстав для класифікації чарівних казок, що може бути також використано при класифікації текстів інтерв'ю та їх фрагментів.

2. В.Я.Пропп запропонував свій підхід до класифікації казок, який дозволив подолати обмеженість всіх попередніх підходів до класифікації казок. Основою для побудови цієї класифікації служить виявлена В.Я.Проппом повторюваність функцій, комбінація яких і визначає особливості композиції. Зміст цих функцій може змінюватися від казки до казки, форма ж зберігається (форма для В.Я. Проппа означає, перш за все, діяльнісну спрямованість). В.Я. Пропп вживає міжсюжетне порівняння казок, для порівняння виділяє складові частини чарівних казок і потім порівнює казки за цими частинами. Результатом є морфологія, яку В.Я. Пропп розуміє як «опис казки за складовими частинами і відношенню частин одна до одної і до цілого» [8, 21]. При цьому функції дійової особи виступають як постійні, а атрибути і назви - як змінні.

Проаналізувавши певний масив чарівних казок зі збірки Афанас'єва з точки зору морфології, В.Я.Пропп зазначає: «Повторюваність функцій

разюча. Так, і баба-яга, і Морозко, і ведмідь, і лісовик, і кобиляча голова випробовують і нагороджують пасербицю. Продовжуючи спостереження, можна встановити, що персонажі казки, якими б вони не були різноманітними, часто роблять одне і те ж. Сам спосіб здійснення функцій може мінятися: він становить собою величину змінну. Морозко діє інакше, ніж баба-яга. Але функція як така - величина постійна. Для вивчення казки важливе питання, що саме роблять казкові персонажі, а питання, хто робить і як робить, - це питання вже тільки привхідного вивчення» [8, 21].

В.Я. Пропп виявляє на основі проаналізованого матеріалу 31 функцію, до набору яких можна звести всі казки. Потім він перераховує «функції дійових осіб в тому порядку, в якому це диктується самою казкою» і для кожної функції дає: «1) короткий виклад її сутності, 2) скорочене визначення одним словом, 3) умовний знак її. Введення знаків дозволяє згодом порівняти побудову казок схематично» [8, 26-61]. Ось деякі приклади функцій та їх позначень: «1. Один з членів сім'ї відлучається з дому (визначення - відлучка, позначення - е» [8, 26]; «П. До героя звертаються з заборною (визначення - заборона, позначення б» [8, 27]; «Ш . Заборона порушується (визначення - порушення, позначення в» [8, 28] і т.д., при цьому функції П і Ш є парними, багато інших функцій В.Я. Пропп також розглядає як парні. Казка зазвичай починається з якоїсь вихідної ситуації (позначення і), потім йде набір функцій [8, 26]. Не має сенсу приводити та аналізувати усі варіанти позначення функцій - цьому присвячена книга В.Я. Проппа «Морфологія казки». Ці функції приведено в даній статті для того, щоб позначити основний принцип кодування через виявлення функцій, які виступають як основні морфологічні елементи. Наведемо пропповській приклад такого кодування, щоб краще зрозуміти, як працює структурно-морфологічний підхід при кодуванні текстів - казку про вовка та козенят. «Ця казка дає нам початкову ситуацію (коза та козенята), тимчасову відсутність старшого, заборона, обманна домовленість антагоніста (вовка), порушення заборони, викрадення члена сім'ї, повідомлення про біду, пошуки, вбивання ворога. Вбивство вовка одночасно є його покаранням. Настає зворотнє здобуття викрадених і повернення. Казка дає схему: б1e1A1B4C↑П4Л5↓» [8, 93].

Такий варіант кодування дав змогу В.Я. Проппу подати казки через формули, і тим самим полегшити надалі порівняння різних казок. Схожий принцип кодування може бути реалізований і щодо до текстів інтерв'ю, але для цього необхідно зрозуміти, що саме в інтерв'ю виступає в ролі пропповської функції, і до яких з типів інтерв'ю такий принцип кодування може бути застосовний. Перспективи звернення до такого роду морфологічного кодування текстів інтерв'ю я бачу, насамперед, у можливості пошуку нових принципів кодування, що можуть бути доповненням до тих, які лежать в основі наявних програм комп'ютерної обробки текстових матеріалів. Проте для цього необхідно вирішити цілу низку методологічних питань, щоб аналогії між кодуванням текстів інтерв'ю та текстів чарівних казок були обґрунтованими. Перш за все, як уже зазначалося вище, необхідно зрозуміти, що ж ми можемо вибрати при аналізі інтерв'ю за функцію як підґрунтя для подальшого кодування, за аналогією з текстами чарівних казок. Щоб відповісти на це питання, пропоную звернутися до полеміки В. Я. Проппа та К. Леві-Стросса, тим більше що в цій полеміці є також вихід на актуальний з точки зору соціології питання про співвідношення форми і змісту, а також вихід на величини постійні та змінні при аналізі текстів.

Полеміка В. Я. Проппа та К. Леві-Стросса

Підхід В.Я. Проппа до виявлення повторюваності в казці аналогічний структуралістському виявленню повторюваності в міфах, яку здійснив К. Леві-Стросс (при цьому В. Пропп зробив це навіть трохи раніше). У ході полеміки В.Я. Проппа і К. Леві-Стросса висвічується сутність того, що розуміється під формою і змістом, сюжетом і композицією, постійними і змінними компонентами тексту, і тут простежуються певні аналогії стосовно структурування та аналізу текстів інтерв'ю.

Як це часто буває в розвитку наукового знання, саме дискусія двох учених, що вилилася у написання наукових робіт (К. Леві-Стросс «Структура та форма. Роздуми про одну роботу Володимира Проппа» [12], В.Я. Пропп «Структурне та історичне вивчення чарівної казки (відповідь К. Леві-Строссу)» [13]), відобразила найважливіші полемічні моменти кожної з концепцій. Дискусія тим цікавіша, що погляди В.Проппа та К.Леві-Стросса дуже близькі одне одному. Не випадково, К.Леві-Стросс починає свою статтю зі згадки про те, що «пані

Пірсон-Якобсон стверджує, що автор цих рядків застосував і розвинув метод Проппа. Може бути, і так, але це не могло бути зроблено свідомо, оскільки книга Проппа залишалася для мене недоступною аж до виходу зазначеного перекладу. Однак частково - через Романа Якобсона - суть її і пафос були мені відомі» [12, 424]. К.Леві-Стросс відзначає, що Роман Якобсон у своїх лекціях, представляючи попередників формалізму, приділяв особливу увагу російській школі і її значенню і «всі, кому доводилося слухати лекції Якобсона, починаючи з 1940 року, побічно зазнали віддаленого впливу». Підходи до аналізу текстів у В.Я. Проппа та К. Леві-Стросса дуже схожі, й аналізуючи статті, що відображають їх дискусію, можна помітити не тільки відмінності, але й ще раз звернути увагу на найбільш принципові моменти спорідненості їх концепцій.

У роботах В.Я. Проппа та К.Леві-Стросса, що відображають їх взаємну полеміку, мова йде, насамперед, про співвідношення формального, структурного та морфологічного підходів, і в ході дискусії найяскравіше висвічуються основні особливості кожного з цих підходів у тлумаченні В.Я. Проппа і К. Леві-Стросса. Увагу звертає на себе вислів К. Леві-Стросса про розбіжність між формалізмом і структуралізмом і одночасно про співвідношення форми та структури в тексті: «На противагу формалізму, структуралізм відмовляється протиставляти конкретне абстрактному та лише абстрактному надавати привілейоване значення. Форма визначається через своє протиставлення чужорідному їй матеріалу; структура ж не володіє відмінним від неї змістом: вона і є зміст у його логічно організованому вигляді, причому сама ця організація розглядається як факт реальної дійсності» [12, 423]. Цьому протистоїть такий вислів В. Проппа, в якому підкреслюється, що «... композиція і сюжет нероздільні», «...сюжет не може існувати поза композицією, а композиція не може існувати поза сюжетом. Так ми на нашому предметі приходимо до підтвердження загальновідомої істини, що форма і зміст нероздільні. Про це ж говорить і проф. Леві-Стросс: «Форма і зміст володіють однією природою, вони підлегли одному аналізу» [6, 416]. Це безсумнівно так. Але вдумаємося в це твердження: якщо форма і зміст нероздільні і одноприродні, тоді той, хто аналізує форму, тим самим аналізує і зміст. У чому ж тоді гріх формалізму і в чому полягає мій

злочин, коли я аналізую сюжет (зміст) і композицію (форму) в їх нерозривному зв'язку?» [6, 467].

В.Я. Пропп відзначає також: «Якщо запропоновану мною схему назвати моделлю, то модель ця відтворює всі конструктивні (стабільні) елементи казки, залишаючи осторонь елементи неконструктивні (змінні)» [6, 465]. При цьому "композиція є фактор стабільний, сюжет – змінний» [6, 464]. Центральним моментом для В.Я. Проппа є «розуміння відношення форми до змісту і способів їх вивчення». У відповідь на висловлювання К. Леві-Стросса про те, що його (К. Леві-Стросса) підхід до тлумачення співвідношення форми, структури та змісту протистоїть формальному підходу В.Я. Проппа, В.Я. Пропп говорить про те, що ключовий проппівській термін «морфологія» «був зрозумілий К.Леві-Строссом не повною мірою адекватно його (проппівським) побудовам, що тут може бути доречніше говорити про композицію, яка розуміється як «послідовність функцій, як це диктується самою казкою. Отримана схема - не архетип, не реконструкція котроїсь єдиної ніколи не існуючої казки, як думає мій опонент, а щось зовсім інше: це єдина композиційна схема, що лежить в основі чарівних казок» [6, 463]. Функція в даному випадку розуміється В. Проппом як «вчинок діючої особи, обумовлений з погляду його значення для ходу дії» [6, 462]. «Встановлення функцій - це висновок з докладного порівняльного вивчення матеріалу» [12, 462]. У зв'язку з тим, що поняття "функція" є ключовим елементом структурно-морфологічного аналізу, вважаю, що коли ми визначимо, які структурні елементи ми можемо виділити в текстах інтерв'ю як ті структурно-композиційні компоненти, якими для В.Я. Проппа є функції, ми отримаємо нові можливості для кодування інтерв'ю, їх квантифікації та їх подальшої інтерпретації. Саме виокремлення як структурних компонентів казки пар функцій, до обмеженого числа яких можна звести всі чарівні казки, дозволило В.Я. Проппу прописати все різноманіття казок у вигляді певних формул, які відображають у закодованому вигляді інформацію, що міститься в казці (і не тільки інформацію). Аналогічну процедуру можна було б зробити також і стосовно текстів інтерв'ю, що отримані в ході здійснення соціологічних досліджень із застосуванням якісної стратегії. Але, щоб вибрати, які складові можуть виступати в ролі елементів кодування (як функції в казках) потрібно з'ясувати, як розумів функції

В.Я. Пропп, і як прийшов саме до них в ході вирішення питання про класифікацію різноманіття казок. Що може виступати в тексті інтерв'ю в тому ж значенні, яке має для казки "вчинок діючої особи, обумовлений з погляду його значення для ходу дії"?

В.Пропп відзначає, що «одна й та ж композиція може лежати в основі багатьох сюжетів, і навпаки: безліч сюжетів мають в основі ту саму композицію. Композиція є фактор стабільний, сюжет - змінний. Якби не було небезпеки подальших термінологічних непорозумінь, сукупність сюжету і композиції можна було б назвати структурою казки. Композиція реально не існує в тій же мірі, в якій у світі речей не існує загальних понять: вони є тільки у свідомості людини. Але саме за допомогою основних понять ми пізнаємо світ, розкриваємо його закони та вчимося керувати ним» [6, 463-464]. При цьому важливе таке зауваження В.Я. Проппа: «якщо сюжет можна назвати змістом, то композиція ніяк змістом названа бути не може ...» [6, 467]. Таким чином, одна з основних незгод В.Я. Проппа з К. Леві-Строссом - це те, що його робота формалістична. На цей момент слід звернути особливу увагу ще й тому, що навіть у ряді сучасних словників можна зустріти опис концепції В.Я. Проппа під «ярликом» формалістичного підходу, тому важливо зрозуміти, яким чином В.Я. Пропп спростовує таку приналежність.

В.Я. Пропп будує свою аргументацію проти звинувачення його в формалізмі таким чином: «Під формалістичним вивченням зазвичай розуміється вивчення форми безвідносно до змісту». Проф. Леві-Стросс навіть говорить про їх протиставлення. Такий погляд не суперечить поглядам сучасних радянських літературознавців. Так, Ю.М. Лотман, один з найактивніших дослідників в галузі структурального літературознавства, пише, що основна вада так званого «формального методу» в тому, що він часто приводив дослідників до погляду на літературу як на суму прийомів, механічний конгломерат. До цього можна ще додати й інше: для формалістів форма має свої самодостатні закони й іманентні, незалежні від суспільної історії закони розвитку. Із цього погляду розвиток на теренах літературної творчості - це саморозвиток, який зумовлюється законами форми. Але якщо ці визначення правильні, книгу «Морфологія казки» ніяк не можна назвати формалістичною, хоча проф. Леві-Стросс далеко не єдиний обвинувач. Не всяке вивчення форми

є вивчення формалістичне, і не всякий учений, що вивчає художню форму творів словесного або образотворчого мистецтва, є неодмінно формаліст [12, 460].

Наступний принциповий момент звинувачень К. Леві-Стросса, проти яких категорично заперечує В.Я. Пропп - це відірваність проппівських морфологічних побудов від історичного пізнання. «Визначення чарівної казки дається не через її сюжети, а через її композицію. Дійсно, встановивши єдність композиції чарівних казок, я повинен був замислитися про причини такої єдності. Що причина криється не в іманентних законах форми, а що вона лежить в царині ранньої історії або, як деякі вважають за краще говорити, доісторії, тобто тій ступені розвитку людського суспільства, яка вивчається етнографією і етнологією, для мене було ясно з самого початку» [12, 458]. «... Я не відвернувся від морфологічного аналізу, а став шукати історичні основи і корені тієї системи, яка відкрилася на порівняльному вивченні сюжетів чарівної казки» [6, 458-459]. В.Я. Пропп підкреслює, що його теза про те, що морфологічне вивчення слід пов'язати з вивченням історичним, знаходить свій розвиток в повній мірі в роботі «Історичні корені чарівної казки», яка була написана пізніше. Слід також відзначити, що в концепції В.Я. Проппа особлива увага до морфологічних характеристик зберігається (як до більш постійних характеристик), простежується зв'язок цих характеристик з композицією, але звертається також увага на мінливі варіанти прояву сюжетів у взаємозв'язку з цими морфологічними характеристиками.

Для аналізу текстів інтерв'ю важливі також ідеї В.Проппа, які відображають взаємозв'язок трансформації сюжетів з соціальними трансформаціями. Як показує аналіз роботи В.Проппа «Історичні корені чарівної казки», трансформація сюжетів, яка підпорядкована багато в чому ціннісній морфології, по-перше, пов'язана, з трансформацією цінностей в певні історичні епохи, по-друге, - з конфліктами, які обумовлені цією трансформацією цінностей. З цим пов'язано і «обернення» («обращение» - рос. мовою), коли один і той же сюжет в двох казках може фігурувати в повністю протилежному варіанті, немов дзеркальне відображення. Аналіз текстів інтерв'ю, що містять сюжети усної історії (зокрема, результатів лінгвоконфліктологічного дослідження,

які відображено в [2]), показав наявність таких «обернень» стосовно ситуацій, пов'язаних з конфліктом інтерпретацій, що також свідчить на користь застосування підходу В.Я. Проппа до конфліктологічного аналізу текстів інтерв'ю.

Таким чином, щодо можливостей та методологічних проблем застосування структурно-морфологічного підходу В.Я. Проппа можна зробити деякі висновки.

Звернення до теорії В.Я. Проппа при аналізі текстів інтерв'ю розкриває додаткові варіанти класифікації фрагментів інтерв'ю (подібно до того, як В.Я. Пропп класифікував казки через функції), виділення повторюваних структур від тексту до тексту інтерв'ю, виявлення співвідношення стійких повторюваних форм і мінливого змісту. Морфологічні принципи кодування допомагають записувати тексти інтерв'ю у вигляді певних формул (як В.Я. Пропп зробив це стосовно казок), що також розкриває додаткові можливості при розробці та використанні комп'ютерних програм обробки текстової інформації якісних соціологічних досліджень на підґрунті структурно-морфологічного підходу.

Однак виникає й низка проблем щодо застосування структурно-морфологічного підходу в якісній соціології, і в ході аналізу були виявлені *методологічні проблеми*, які потребують подальшого вирішення.

По-перше, що може виступати в ролі функцій щодо тексту інтерв'ю? Нагадаємо, що для В.Я. Проппа функція - це вчинок діючої особи, обумовлений його значенням для ходу дії. Що може розглядатися в інтерв'ю як компоненти, які у В. Я. Проппа названі функціями? Пропоную чотири припущення: 1. Функція - це судження, які визначаються з точки зору їх значення для перебігу подій. 2. Функція - це образи конфліктів минулого, які визначаються з точки зору їх значення для розвитку конфліктів сьогодення і майбутнього, у викладі інформанта. 3. Функція - це судження з приводу якогось значущого питання (чи питання, пов'язаного з конфліктом інтерпретацій), що мають значення з точки зору його реалізації в потенційних конфліктних діях. 4. Функція - це висловлювання інформанта, яке визначається з точки зору його значення для вибудовування наративу. Ці гіпотези потребують додаткової перевірки та вимагають подальшого дослідницького пошуку.

По-друге, до якого типу інтерв'ю ми можемо застосовувати? Наративні інтерв'ю? Наративні біографічні інтерв'ю? До інтерв'ю в цілому або до окремих його фрагментів? У В.Я. Проппа чітко сформульована сфера застосування структурно-морфологічного підходу: чарівні казки, що відповідають визначеним критеріям, основними з яких є наявність певної композиції та чарівного помічника. Більш обґрунтованим здається вибір тих фрагментів інтерв'ю, які відповідають структурі, запропонованої В.Я. Проппом, але це ще потребує додаткової перевірки через застосування структурно-морфологічного підходу В.Я. Проппа до аналізу різнорідних масивів текстів інтерв'ю. Враховуючи також, що саме підхід В.Я. Проппа став підґрунтям для розробки наративного аналізу (докладно про це див., наприклад в [10]), можна припустити, що саме наративні біографічні інтерв'ю найбільш відповідають цій структурі, але також необхідно враховувати можливість виокремлення наративів у фрагментах інших типів інтерв'ю.

По-третє, чи не буде «видаватися як крок політичний» застосування структурно-морфологічного підходу В.Я. Проппа (що був розроблений щодо текстів чарівних казок) до текстів інтерв'ю, які ми отримуємо при застосуванні тактик історія родини та історія сім'ї. Саме цей аргумент був висунутий відомою російською дослідницею Е.Мещеркіною (див., наприклад, її роботи стосовно застосування біографічного методу [1, 5]) під час нашого обговорення основних тез цієї статті в ЦСПО Інституту соціології РАН.

Які можна було б привести контраргументи? Звичайно ж, мова не йде про те, що ми повинні зводити своє ставлення до розповідей про події історії як до казок в їх «не реалістичності»). Співзвуччя казці проявляється зовсім в іншому: по-перше, в особливостях передачі системи цінностей, сприйняття тих чи інших персонажів як героїв чи антигероїв, по-друге, в особливостях трансформації сюжетів при переказі наступними поколіннями. Зауважимо також, що співзвучна казці сама побудова наративу, хоча, на відміну від проппівських чарівних казок, ми навряд чи знайдемо в текстах інтерв'ю аналог «чарівного помічника», що є для В.Я. Проппа найістотнішим при визначенні жанру казок як чарівних. Крім того, нагадаємо, що В.Я. Пропп у своїй роботі «Історичні корені чарівної казки» якраз обґрунтовував, що за казковою та чарівною канвою казки

стоять обряди посвячення, що цілком реально існували та які ми знаходимо в казці зашифрованими у вигляді різних символів і образів. Саме це, а також усна традиція передачі інформації від покоління до покоління в усній історії і попервах у фольклорі, на мій погляд, виправдовує пошук аналогій між наративами чарівних казок, та наративами, що містяться у сюжетах усної історії, а також свідчить на користь застосування структурно-морфологічного аналізу до текстів інтерв'ю.

Література

1. Биографический метод / Под ред. Мещеркиной Е.Ю., Семеновой В.В. – Москва: Ин-т социологии РАН, 1994.
2. Даниленко О. А. Язык конфликта в трансформирующемся обществе: от конструирования истории – к формированию социокультурных идентичностей: [монографія]. – Вильнюс: Изд-во ЕГУ, 2007.
3. Костенко Н. Досвід контент-аналізу: моделі та практики : [монографія] / Н. Костенко, В. Иванов. – Київ: Центр вільної преси, 2003.
4. Леви-Стросс К. Структура и форма. Размышления об одной работе Владимира Проппа / Семиотика: Антология / Изд. 2-е, испр. и доп. – Москва: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001.
5. Мещеркина Е.Ю. Устная история и биография: женский взгляд // Устная история и биография: женский взгляд. – Москва: Невский Простор. – 2004.
6. Пропп В. Структурное и историческое изучение волшебной сказки (Ответ К.Леви-Строссу) / Семиотика: Антология / Сост.Ю.С.Степанов. Изд. 2-е, испр. и доп. – Москва: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001.
7. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. – Санкт-Петербург: Изд-во СПб ГУ, 1996.
8. Пропп В.Я. Морфология сказки. – Москва: Наука, 1969.
9. Пропп В.Я. Русская сказка. – Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1984.
10. Троцук И.В. Теория и практика нарративного анализа в социологии. – Москва: Изд-во РУДН, 2006.
11. Ушакова Т.Н., Павлова Н.Д. Слово в действии. Интент-анализ политического дискурса. – Санкт-Петербург: Алетейя, 2000.
12. Шалак В.И. Контент-анализ. Приложения в области политологии, психологии, социологии, культурологии, экономики, рекламы. – Москва: Омега-Л, 2004.

13. *Frueh W.* Inhaltsanalyse: Theorie und Praxis. 6. überarb. Aufl. – Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft, 2007.
14. *Ley T.* Einführung in die Methode der objektiv-hermeneutischen Sequenzanalyse. – Frankfurt am Main: Verlag für Polizeiwissenschaft. – 2010.
15. *Oevermann U.* Die Methode der Fallrekonstruktion in der Grundlagenforschung sowie der klinischen und pädagogischen Praxis: Die Fallrekonstruktion. Sinnverstehen in der sozialwissenschaftlichen Forschung. – Frankfurt am Main: Suhrkamp. – 2000.
16. Die vielgestaltige Praxis der Diskursforschung – eine Einführung / *Reiner Keller, Andreas Hirsland, Werner Schneider, Willi Viehoyer* // Handbuch sozialwissenschaftliche Diskursanalyse. – Band II: Forschungspraxis, Leske + Budrich, Opladen, 2003.
17. *Keller R.* Diskursforschung. Eine Einleitung fuer SozialwissenschaftlerInnen. – Wiesbaden: VS Verlag fuer Sozialwiss, 2004.

O. Danylenko. The possibilities of application of V.Y. Propp structural-morphological approach to the interpretation of qualitative sociological research data.

Perspectives and methodological problems of V.Y. Propp structural and morphological approach application to the interpretation of in-depth problem-oriented interviews are grounded. Essence of the basic ideas V.Y. Propp, which highlighted in his work «The historical roots of the fairy tale», «Tale Morphology» and «Russian Tale», and during the controversy with the structuralist K. Levi-Strauss is characterized. Put forward arguments for finding certain similarities between the texts of the fairy tales and texts of interviews, namely kinship in the transmission of values, shaping the perception of certain characters as heroes or antiheroes; peculiarity of the scenes transformation in the transfer for future generations; structure of the narrative is consonant with tale; by fairy tales and magic canvas are a rite of passage that is realistic and there that we find in the tale encrypted in a variety of symbols and images (as proved V.Y. Propp in his work «The historical roots of the fairy tale»); oral tradition of transfer information from generation to generation in the oral history and originally in folklore. The possibility for development of new algorithms for software for text information analysis (applied for text was obtained in qualitative researchs) is grounded on the basis of structural-morphological approach V.Y. Propp.

Key words: *qualitative research, interpretation, morphology tale.*